

4. Шершеневич Г. Ф. Учебник торгового права (по изданию 1914 г.). — М.: СПАРК, 1994. — С. 153–154.
5. Эпшкцерус Л. Курс немецкого гражданского права. Т. 1. Введение и общая часть. — М.: Изд-во ипостр. лит., 1949. — С. 362.
6. Генкин Д. М. Короткий курс кооперативного права. — М., 1929. — С. 3.
7. Гражданское право: Учебник. Ч. 1 / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 1997. — С. 127.
8. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 462.
9. Про затвердження Типового статуту відкритого акціонерного товариства: Наказ Фонду державного майна України від 12 грудня 1994 р. № 787, Міністерства економіки України від 13 грудня 1994 р. № 177 // Бізнес. — 1995. — № 10.
10. Про затвердження Положення про порядок створення господарських товариств для участі в приватизації об'єктів групи А: Наказ Фонду державного майна України від 8 жовтня 1996 р. № 1182 // Бізнес. — 1996. — № 49–52.
11. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.
12. Козлова П. В. Правовая природа учредительного договора в создании юридического лица // Государство и право. — 1993. — № 10. — С. 94.

УДК 347.776

*Г. О. Сляднісва,
аспірант кафедри підприємницького та комерційного права ОНЮА*

НЕПРАВОМІРНЕ ЗБИРАННЯ, РОЗГОЛОШЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ВИД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Питання захисту конкуренції в Україні не менш актуальні, ніж у країнах з розвинутими ринковими відносинами. Відповідно до ст. 42 Конституції України [1], держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція.

Володіння комерційно цінною інформацією в умовах ринку є одним з істотних факторів конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності. Це положення є ключовим при визначенні права суб'єктів підприємництва на комерційну таємницю.

Ринок диктує жорсткі умови, і виграє лише той, хто визначить конкурентів. У зв'язку з цим зрозумілим є прагнення кожної фірми зберегти в таємниці будь-яку інформацію, що дає їй додаткові переваги на ринку виробників. При цьому закон повинен захистити майнові інтереси фірми у разі неправомірного присвоєння цієї інформації третіми особами. Тому для інформації, що має комерційну цінність, встановлюється особливий режим правової охорони — комерційна таємниця [2].

Аналіз практики законодавства іноземних країн у сфері захисту комерційної таємниці дозволяє дійти висновку, що її основними ознаками є:

- 1) вона є інформацією;
- 2) ця інформація повинна бути абсолютно або відносно таємною;
- 3) власник інформації повинен вживати певні дії, що доводять його заінтересованість у збереженні цієї інформації як таємної;
- 4) інформація повинна бути придатна для промислового або комерційного використання;
- 5) власник повинен бути зацікавлений у відповідній правовій охороні та мати справжній економічний інтерес.

У ст. 30 Закону України «Про інформацію» конфіденційна інформація визначається як відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов [3].

Легальне визначення комерційної таємниці міститься в ст. 505 Цивільного кодексу України [4]. Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Слід зазначити, що позначення відомостей, які можуть складати комерційну таємницю, також міститься в ч. 1 ст. 36 Господарського кодексу України [5]. Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначається суб'єктом господарювання.

Вітчизняне законодавство, як і законодавство багатьох країн, не дає вичерпного переліку відомостей, що відносяться до комерційної таємниці.

Відомості, що не можуть складати комерційну таємницю, визначаються в постанові Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [6]:

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища,

недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;

- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;

- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню.

Комерційна таємниця як об'єкт захисту від недобросовісної конкуренції в українському законодавстві була вперше передбачена в Законі України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», що втратив чинність. Зараз захист від цих дій здійснюється згідно із Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [7].

Даний Закон набрав чинності з 1 січня 1997 р. У цьому законі визначаються правові засади захисту господарюючих суб'єктів (підприємців) і споживачів від недобросовісної конкуренції. Він спрямований на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин.

Серед дій, що відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» визнаються недобросовісною конкуренцією, особливе місце займають дії, спрямовані на порушення комерційної таємниці, сформульовані в главі 4 Закону «Неправомірний збір, розголошення і використання комерційної таємниці». Це пояснюється тим, що інститут комерційної таємниці має великий вплив на конкуренцію в умовах ринкової економіки.

В умовах посилення конкуренції успіх підприємства, гарантії отримання прибутку залежать від збереження в таємниці секретів виробництва, що спираються на певний інтелектуальний потенціал і конкретну технологію [8].

Слід вказати, що склади правопорушень у вигляді неправомірного збирання, розголошення, схилення до розголошення, а також неправомірного використання комерційної таємниці у ст. 36 Господарського кодексу України викладені у тій самій редакції, що у Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» неправомірним збиранням комерційної таємниці вважається добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю) [9].

Зі змісту статті вбачається, що збір відомостей, які містять комерційну таємницю, є неправомірним, незалежно від того, якими способами здійснюється досягнення мети: підкуп робітників підприємства, прослуховування телефонного зв'язку, прослуховування розмов, доступ до комп'ютерних мереж, крадіжка документів та інших носіїв інформації.

Згідно ст. 17 Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди особи,

уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю).

Виходячи зі змісту цієї статті, під розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю, слід розуміти розкриття даних відомостей особою, якій вони були довірені у встановленому сторонами порядку, порушення зобов'язання працівником підприємства про нерозголошення комерційної таємниці стороннім особам, а також витік комерційної таємниці від осіб, які одержали доступ до даної інформації в силу своїх повноважень (службовці правоохоронних органів, податкової служби, прокуратури, суду), а також інші особи, які відповідно до чинного законодавства України можуть одержувати доступ до відомостей, що складають комерційну таємницю підприємства. В останньому випадку комерційна таємниця переходить у розряд службової, професійної таємниці. Способи розголошення комерційної таємниці можуть бути різними: шляхом усного, письмового повідомлення, опублікування і повідомлення в засобах масової інформації.

Схиленням до розголошення комерційної таємниці відповідно до ст. 18 Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» є спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю).

Схилення до розголошення комерційної таємниці може включати примус, тиск з боку третіх осіб на особу, якій була довірена у встановленому порядку чи стала відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків комерційна таємниця з метою одержання відомостей, що її складають.

Обов'язковою умовою, що міститься в ст. 16, 17, й 18 Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» є установлення факту завдання підприємству шкоди або потенційна можливість її завдання.

Н. О. Саніахметова справедливо зазначає, що під шкодою розуміється як позитивний збиток (витрати на зниження шкідливих наслідків такого правопорушення), так і недержані доходи (збитки від зниження реалізації продукції чи зниження попиту на послуги) [10].

Відповідно до ст. 19 Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції», неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до законодавства України комерційну таємницю.

Право використовувати на законній підставі відомості, що складають комерційну таємницю підприємства, належить керівнику (власнику) підприємства, так само як і право визначати склад і обсяг відомостей, що складають

комерційну таємницю. Тому тільки з його згоди ці відомості можуть бути використані. Без дозволу уповноваженої особи використання відомостей, що складають комерційну таємницю, вважається неправомірним.

Всі вказані незаконні дії вчиняються суб'єктом господарювання з метою дезорганізації виробничої діяльності конкурента, а також недобросовісного поліпшення свого конкурентного становища.

Відповідно до Господарського кодексу України склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначається суб'єктом господарювання, а відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», такі відомості визначаються відповідно до чинного законодавства. У результаті законодавцем допущена помилка. Суб'єкту господарювання надане право самостійно визначати коло відомостей, що є комерційною таємницею, а нормативно-правовими актами України встановлюються тільки обмеження на віднесення інформації до комерційної таємниці, відповідальність за порушення, пов'язана з використанням комерційної таємниці, а також порядок її охорони.

Тому вважаємо, що у Законі «Про захист від недобросовісної конкуренції» неправильно вказується на визначення законодавством відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Неузгодженість вказаних норм Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та Господарського кодексу України зумовлює необхідність внесення відповідної зміни до Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Малышева Г. Коммерческая тайна в зеркале закона // Право и экономика. — 1999. — № 10. — С. 20.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
4. Цивільний кодекс України // Голос України. — 2003. — № 45–46.
5. Господарський кодекс України // Голос України. — 2003. — № 49–50.
6. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів № 611 від 09.08.1993 р. // Збірник постанов Уряду України. — 1993. — № 12. — Ст. 269.
7. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 36. — Ст. 164.
8. Коваль В. Розголошення, схилешня до розголошення, неправомірне збирання та використання комерційної таємниці як форми недобросовісної конкуренції // Підприємство, господарство та право. — 2002. — № 8. — С. 22–24.
9. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 36. — Ст. 164.
10. Сапнахметова П. А. Правовая защита конкуренции в предпринимательстве Украины. — О.: Бахва, 1998. — С. 204.